

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขและป้องกันลูกน้ำยุงลาย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชากร ในเขตตำบลค่ายบกหวาน (ส่วนรับผิดชอบของสถานีอนามัยตำบลค่ายบกหวาน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การเก็บข้อมูลมีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตสิ่งที่ปรากฏขึ้นที่ได้จากการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาเตรียมการ (Pre-Research Phase) สืบหาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน การติดต่อทีมงานเพื่อร่วมการศึกษาวิจัย การเตรียมกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วม โครงการ และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ระยะเวลาดำเนินการวิจัย (Research Phase) แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ ปัญหาด้วยเทคนิค AIC ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยเทคนิค AIC ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานแก้ไขปัญหาด้วยเทคนิค AIC

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นประชากร ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สท. อบต. อสม. และประชาชน จำนวน 88 คน จากการประเมินส่วนใหญ่ประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา (2) การหาแนวทางแก้ไข ปัญหา (3) การวางแผนดำเนินงานแก้ไขปัญหา

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายตามค่าดัชนี ค่า HI ในเขตตำบลค่ายบกหวานคิดเป็นร้อยละ 15.08 ถือว่าสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ปัญหาการควบคุม และป้องกัน โรคไข้เลือดออกที่ผ่านมาประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วม

ผลการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control : AIC) ได้ทำตามขั้นตอนที่ได้วางแผนเอาไว้ โดยใช้เวลา 2 วัน มีผู้เข้าร่วมประชุม 88 คน ที่ประชุมมีมติคัด

เลือกโครงการที่จะดำเนินการไว้ 6 โครงการคือ (1)โครงการทำงานแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในบ้านและภายในหมู่บ้าน เริ่มดำเนินโครงการเดือนมิถุนายน – สิงหาคม 2548 กลวิธีในการดำเนินงาน ทำความสะอาดสถานะเก็บกักน้ำ โองน้ำคั้นน้ำใช้ให้ใช้ฝาปิดหรือตาข่ายเขียวปิดใส่ทรายอะเบทในภาชนะที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย คั่วกะลา กระป๋อง ขางรถยนต์ หรือการกำจัดโดยการเผาหรือฝัง ปล่อยปลากินลูกน้ำ ชุดลอกคู คลอง ท่อระบายน้ำไม่ให้น้ำขัง ทำความสะอาด ถ่างหญ้าที่รกร้างภายในหมู่บ้าน และพ่นสารเคมีกำจัดยุงลาย โดยมีการติดตามประเมินผลทุก 2 สัปดาห์ ทำให้ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมลูกน้ำยุงลายดีขึ้น (2)โครงการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทางหอกระจายข่าว มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทางหอกระจายข่าว 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้เลือดออกและการป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย จะเป็นสื่อที่ทำให้ประชาชนตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกัน โรคไข้เลือดออก (3)โครงการประกวดบ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมประกวด จะทำให้ประชาชนสนใจในการเข้าร่วมประกวดบ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย เพราะมีของรางวัลเป็นสิ่งจูงใจและประชาชนตระหนักถึงภัยของโรคไข้เลือดออก จึงเข้าร่วมกิจกรรม (4)โครงการสำรวจลูกน้ำยุงลายทุกสัปดาห์ กลุ่มแกนนำจะออกสำรวจลูกน้ำยุงลายในหลังคาเรือนที่ตนเองรับผิดชอบตามแบบฟอร์มสำรวจ และสรุปผลการสำรวจลูกน้ำยุงลายทุกเดือน การสำรวจลูกน้ำยุงลายจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนดำเนินงานในการป้องกันและควบคุมลูกน้ำยุงลายและเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานในคุ่มนั้น ๆ ว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ (5)โครงการประสานขอความร่วมมือจาก อบต.และสถานีอนามัย ดำเนินการ โดยคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน โดยขอรับการสนับสนุนทรายอะเบท เครื่องพ่นหมอกควัน และของรางวัลจาก อบต.และสถานีอนามัย โดยจะทำให้การปฏิบัติงานสะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (6)โครงการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกและจัดตั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับระดับหมู่บ้าน ซึ่งคัดเลือกโดยกลุ่มแกนนำและประชาชน มีทั้งหมด 40 คน ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานควบคุมป้องกัน โรคไข้เลือดออกและจัดตั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับระดับหมู่บ้าน 3 ข้อ ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันของประชาชน

จากโครงการ ทั้ง 6 ได้นำมาเขียนเป็นแผนปฏิบัติการ ระบุกลวิธีการดำเนินงาน,ระยะเวลา,แหล่งขอรับสิ่งสนับสนุน,และผู้รับผิดชอบ ทำให้แผนการปฏิบัติมีความเป็นไปได้สูงและเป็นรูปธรรม แผนปฏิบัติการดังกล่าวจึงได้รับการจัดทำแผนเสนอของบประมาณสนับสนุนจากท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปีงบประมาณ 2549

อภิปรายผลการวิจัย

การป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน ของประชาชนในตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีประเด็นที่นำมาอภิปราย คือ แนวทางการแก้ไขปัญหาโรค ไข้เลือดออกและการป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย โดย ประยุกต์ใช้เทคนิค AIC ในกลุ่มผู้นำชุมชน อบต. อสม. และประชาชนทำให้ชุมชนเริ่มตระหนักถึงปัญหาโรค ไข้เลือดออก โดยร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งได้มา 6 โครงการ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการหาแนวทาง และจัดทำแผนปฏิบัติการการป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอัญชน ประศาสน์วิทย์(2541 : 121-122) ที่พบว่าชุมชนได้ร่วมมือกันกำหนดมาตรการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายภายในชุมชน และจากการสำรวจทางกีฏวิทยาพบว่า คำนึงถึงความชุกชุมลูกน้ำยุงลาย ลดลงนับได้ว่ากระบวนการประเมิน ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทำให้ ประชาชน เกิดการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของชุมชนเอง ชุมชนยอมให้ความร่วมมือที่จะแก้ไข และการศึกษาของ ประภาส จิตตาศิริวัตร, ประกอบ เกร็อวรรณ, และ สมโชค แบนเพชร (2545:บทคัดย่อ) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบองค์รวมทำให้ค่าเฉลี่ยความชุกชุมของยุงลายลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม การป้องกัน โรค ไข้เลือดออกเพิ่มขึ้น และผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างชุมชนให้มีส่วนร่วม นั้น ต้องคำนึงถึงและจูงใจให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ ต้องสร้างความตระหนักว่าเป็นปัญหาของสังคม และเป็นปัญหาของหน่วยงานรัฐทุกหน่วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากกระบวนการวิจัย

1.1 การประยุกต์ใช้เทคนิค AIC การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อหาแนวทางแก้ไข และป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย ทำให้ได้รูปแบบและแนวทางในการป้องกันควบคุม ลูกน้ำยุงลาย มีองค์กร กลุ่มแกนนำชุมชน ในกลุ่มตัวอย่างที่มีศักยภาพและเข้มแข็งในการควบคุม ลูกน้ำยุงลาย และเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาโรค ไข้เลือดออกในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การควบคุมลูกน้ำยุงลายถูกต้องมากขึ้น และส่งผลให้ดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายลดลง แต่โรค ไข้เลือดออกยังเป็นปัญหาที่สำคัญจำเป็นต้องมีการป้องกันควบคุมอย่างต่อเนื่อง ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขและป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย ชุมชนก็จะสามารถดำเนินการป้องกันควบคุมได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จึงเห็นว่า ควรนำเทคนิค AIC ไปใช้ในการป้องกันควบคุมโรค ไข้เลือดออกในหมู่บ้านอื่น ๆ หรือนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขอื่น ๆ ได้ด้วย

1.2 การดำเนินงานร่วมกับประชาชนในชุมชน ต้องอาศัยสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานร่วมกันและการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะมี ส่วนช่วยในการดำเนินงานในชุมชนประสบผลสำเร็จได้

1.3 การดำเนินงานป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย เพื่อป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกให้ต่อเนื่องและยั่งยืน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและกลุ่มแกนนำในพื้นที่จะต้องเป็นผู้กระตุ้น และสนับสนุนการทำกิจกรรมของประชาชนต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การหาแนวทางแก้ไขปัญหา การวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้การดำเนินการในการป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.5 การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการดำเนินงานควบคุมลูกน้ำยุงลายเพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากในกลุ่มผู้นำชุมชน จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทในชุมชน ดังนั้นในการดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขอื่น ๆ ควรดึงผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

1.6 ในการจัดทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรกระตุ้นให้กลุ่มแกนนำมีส่วนร่วมให้มากที่สุดในทุก ๆ ด้าน ทั้งในการปฏิบัติและแสดงความคิดเห็น โดยการจัดให้มีกิจกรรมละลายพฤติกรรมและสนทนาการ เพื่อให้กลุ่มแกนนำมีความเป็นกันเองและสนิทสนมกันก่อน

1.7 ความร่วมมือจากชุมชนนั้น มีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำข้อมูลนั้นไปศึกษา หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสียให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในกลุ่มนักเรียนและเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการควบคุมลูกน้ำยุงลาย เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2.2 ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัย ในขั้นที่ 2 และที่ 3 คือขั้นนำแผน ไปปฏิบัติ และขั้นประเมินผลรวมทั้งการรับผลประโยชน์ร่วมกันต่อไป